

## ОСОБЛИВОСТІ ВИРОБНИЦТВА ОРГАНІЧНОГО МОЛОКА

А. Л. Шуляр, провідний фахівець відділу  
міжнародного співробітництва

В. П. Ткачук, к. с.-г. н., доцент

С. П. Омелькович, к. с.-г. н., доцент

Житомирський національний агроекологічний університет

Ринок органічної продукції вже близько двох десятиріч є одним з найбільш динамічних ринків продовольства у світі й стає популярною альтернативою споживанню традиційної продукції. Попит на органічну продукцію у країнах Європейського Союзу вдвічі перевищує пропозицію, тому значні її обсяги з великим успіхом експортуються у ці країни для подальшої переробки та споживання, а українські органічні експортери продовжують бути одними з найважливіших постачальників на міжнародній арені [3].

Виробництво органічної продукції (сировини) – це виробнича діяльність фізичних або юридичних осіб (у тому числі з вирощування та переробки), де під час такого виробництва виключається застосування хімічних добрив, пестицидів, генетично модифікованих організмів (ГМО), консервантів тощо, та на всіх етапах виробництва (вирощування, переробки) застосовуються методи, принципи та правила для отримання натуральної (екологічно чистої) продукції, а також збереження та відновлення природних ресурсів [4].

Коли мова йде про органічне виробництво, ключову роль на ринку відіграє «органічна» гарантійна система, яка містить спеціалізовані інспекційні та сертифікаційні органи, акредитовані міжнародними організаціями [6].

Ще у грудні 2015 року Міністерство аграрної політики й продовольства України видало наказ «Про затвердження державного логотипу для органічної продукції (сировини)» № 495, що дає змогу ідентифікувати такі товари візуально (рис. 1) [7].

Щорічна сертифікація, періодична інспекція та відповідне маркування забезпечують відповідність органічної продукції суворим органічним стандартам. Усі етапи виробництва органічної, в тому числі молочної, продукції ретельно контролюються сертифікаційними органами: проводиться аналіз стану ґрунту на наявність пестицидів, важких металів та інших токсичних речовин, контролюються умови утримання та годівлі тварин, умови виробництва та зберігання молока, транспортування та реалізації кінцевому споживачеві [6].



*Рис. 1. Державний логотип для органічної продукції (сировини) [7].*

Згідно з Детальними правилами виробництва органічної продукції (сировини) тваринного походження, затвердженими Постановою Кабінету Міністрів України від 30 березня 2016 р. № 241, визначені технологічні особливості виробництва органічної продукції (сировини) тваринного походження. Під час виробництва органічної продукції (сировини) тваринного походження забезпечується дотримання стандартів утримання та поводження з тваринами з урахуванням вимог, установлених Законом України «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини» та цими Правилами [9].

У процесі виробництва органічної продукції (сировини) тваринного походження її виробник повинен забезпечити: використання тварин відповідно до вимог цих Правил; використання органічних кормів для годівлі тварин; підтримання здоров'я тварин шляхом здійснення профілактичних заходів та лікування тварин відповідно до вимог законодавства у галузі ветеринарної медицини [5, 9].

Перший рік після початку сертифікації сільськогосподарська продукція має статус традиційної, а після позитивних результатів перевірки набуває статусу «перехідного періоду», який може тривати від двох років і більше, залежно від виду продукту. Від початку сертифікації до закріплення органічного статусу проходить у середньому 3 роки, і весь цей час господарство має працювати за органічними технологіями. Перехідний період може бути значно скорочений тільки в тому разі, якщо земля до початку господарювання за органічними технологіями тривалий час не оброблялася [10].

Починаючи з січня 2014 р. в Україні вступив у дію підписаний 3 жовтня 2013 р. Президентом України Закон України № 425-VII «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини». В даному документі сформульовані основні аспекти щодо

ведення органічного тваринництва. Це, наприклад, мінімізація використання невідновлювальних та зовнішніх ресурсів; врахування місцевого або регіонального екологічного стану територій під час вибору категорії продукції для виробництва; охорона здоров'я тварин шляхом заохочення природного імунного захисту тварин, відбору відповідних порід; врахування при виборі порід ступеня адаптації тварин до місцевих умов, їх життєздатності та стійкості до хвороб; дотримання високого рівня благополуччя тварин, що задовольняє потреби, притаманні кожному окремому виду; виробництва продукції органічного тваринництва з тварин, що були вирощені в органічних господарствах з самого народження впродовж усього життя; годівля тварин органічними кормами; виключення використання штучно виведених поліплідних тварин та ін. [4].

Чинний Закон України «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини» у редакції від 3 вересня 2015 р. (зі змінами від 12 лютого 2015 р.) належним чином не забезпечує розвиток органічного виробництва в Україні та суперечить діючим нормативним документам, які регламентують органічне виробництво в ЄС в частині неоднозначності положень щодо Правил органічного виробництва та обігу органічної продукції, порядку сертифікації органічного виробництва, здійснення державного нагляду (контролю) за діяльністю операторів органічного ринку, що викликало необхідність прийняття в 2016 році нової редакції цього Закону. Головними його перевагами є: нова редакція закону відповідає світовій та європейській практиці законодавства в сфері органічного виробництва; принципи та вимоги Закону не створюють перепон та торгових бар'єрів для вже існуючих на теренах України органічних виробників; нова редакція створена в результаті тісного діалогу центральних органів влади, що формують та реалізують державну політику, та громадських бізнес-асоціацій [1].

Серед європейських країн наша держава знаходиться на 11-му місці за виробництвом органічних продуктів і на 5-му – за нарощуванням органічного виробництва. Хоча попит на молоко і молочні продукти в Україні зростає, пропозиція цієї продукції обмежена. Органічним молочним скотарством у нас займаються лічені виробники [5].

Органічні оператори молочного виробництва, які були зареєстровані в Україні станом на грудень 2015 р. – це МТФ с. Городище, МТФ с. Гульск, МТФ с. Смолдирів ПП «Галекс-Агро» Житомирської області; Прат «Етнопродукт», МТФ с. Травневе Чернігівської області; ТОВ «Старий Порицьк», МТФ Старий Порицьк

Волинської області; ПАФ «Тарасівка», МТФ с. Тарасівка Чернігівської області; ТзОВ, «Жива Земля Потутори», МТФ с. Потутори Тернопільської області; ТОВ Либідь-К, с. Сахнівці Хмельницької області; ФГ «Гізеш» с. Ботар Закарпатської області; ПП «Агроекологія» Михайлики Полтавської області. Виробниками органічних молочних продуктів в Україні є ПрАТ «Етнопродукт», ТОВ «Органік Мілк», ПАТ «Житомирський маслозавод» ТМ «Рудь», ПАФ «Тарасівка» [2].

Останнім часом в Україні набувають інтенсивного розвитку органічні молочні господарства, чисельність яких зростає з кожним роком. Станом на початок 2016 року в країні сертифікати виробника органічного сирого незбираного молока отримали майже два десятки підприємств [5].

Варто зазначити, що параметри гігієни сирого молока в органічному виробництві наступні:

- число мікроорганізмів має бути не більшим за 100 тис. в 1 см<sup>3</sup>;
- число соматичних клітин – не більше 400 тис. в 1 см<sup>3</sup> [2].

Молочний ринок України складний і ситуація на ньому непроста, бо ще й досі величезна частка виробництва знаходиться в домогосподарствах. Близько 25 % молока, яке надходить до споживачів, виробляється саме домогосподарствами. Зараз ми потрапили у ситуацію, коли повинні приймати рішення, що відмовляємось від молока другого сорту, яке виробляється в домогосподарствах. При цьому ми розуміємо, що тоді деяким господарствам доведеться нарощувати поголів'я, щоб виробляти молоко вищої якості. До речі, молоко другого сорту заборонено майже в усіх країнах, лише в Україні можна його продавати [8].

Українські родини все більше дбають про своє здоров'я, стурбовані з приводу вмісту пестицидів, хімічних залишків і антибіотиків у харчових продуктах, які щодня купують у супермаркетах. Тому шукають можливість забезпечити себе від впливу шкідливих та недостатньо досліджених речовин, обираючи «органік». Органічне молоко є одним із таких продуктів і саме органічне виробництво дає нам безпечний та здоровий варіант вирішення проблеми молочних продуктів сумнівної якості [6].

### Література

1. Березовська Олена. Участь громадськості у формуванні вітчизняного законодавства [Електронний ресурс] / Олена Березовська. – Режим доступу : [http : // www. bizreliz. com / agroprom / kongres-organichna-ukrayina-2017.html](http://www.bizreliz.com/agroprom/kongres-organichna-ukrayina-2017.html).

2. Білик Руслан. Динаміка розвитку виробництва органічних молочних продуктів в Україні [Електронний ресурс] / Руслан Білик. – Режим доступу : [http : // www. ukraine. fibl. org / fileadmin / images-ukraine / Poltava\\_regional\\_workshop\\_2016\\_11\\_29/FiBL.pdf](http://www.ukraine.fibl.org/fileadmin/images-ukraine/Poltava_regional_workshop_2016_11_29/FiBL.pdf).

3. Дідух М. М. Практичний довідник органічного експортера до ЄС [Електронний ресурс] / М. М. Дідух, М. О. Махновець. – Режим доступу : [http : // www. agritrade-ukraine. com / images / ATU / Практичний\\_довідник\\_органічного\\_експортера\\_до\\_ЄС.PDF](http://www.agritrade-ukraine.com/images/ATU/Практичний_довідник_органічного_експортера_до_ЄС.PDF).

4. Закон України № 425-VII «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http : // zakon3. rada. gov. ua / laws / show / 425-18](http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/425-18).

5. Лівіцька А. Філософія «органік» [Електронний ресурс] / А. Лівіцька // AgroTimes. – Режим доступу : [http : // www. agrotimes. net / journals / article / filosofiya-organik](http://www.agrotimes.net/journals/article/filosofiya-organik).

6. Молочні ріки. Шукайте органічні! [Електронний ресурс] / ORGANIC UA. – Режим доступу : [http : // organic. ua / uk / 2010 / 07 / 1827-zbyrajemo-vrozhaj-na-pidvikonni](http://organic.ua/uk/2010/07/1827-zbyrajemo-vrozhaj-na-pidvikonni).

7. Мороз Микола. Державна політика щодо розвитку органічного сектору в Україні [Електронний ресурс] / Микола Мороз // Органічне виробництво – пріоритетний напрямок аграрного сектору України. – Режим доступу : [http : // organic. com. ua / en / news / 494-organic-2017](http://organic.com.ua/en/news/494-organic-2017).

8. Мороз Н. До свідання, второй сорт. Здравствуй, высший? [Електронний ресурс] / Н. Мороз // The Dairy News. – Режим доступу : [http : // www. dairynews. com. ua / hot\\_comments / do\\_svidaniya\\_vtoroy\\_sort\\_zdravstvuy\\_vyshshiy / mikola-moroz-direktor-departamentu-prodovolstva-m-.html](http://www.dairynews.com.ua/hot_comments/do_svidaniya_vtoroy_sort_zdravstvuy_vyshshiy/mikola-moroz-direktor-departamentu-prodovolstva-m-.html).

9. Постанова Кабінету Міністрів України від 30 березня 2016 р. № 241 Про затвердження Детальних правил виробництва органічної продукції (сировини) тваринного походження [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http : // zakon3. rada. gov. ua / laws / show / 241-2016-%D0%BF / print1469898823909035](http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/241-2016-%D0%BF/print1469898823909035).

10. Сахненко А. С. Органічне тваринництво в Україні [Електронний ресурс] / А. С. Сахненко. – Режим доступу : [http : // dspace. nuft. edu. ua / jspui / bitstream / 123456789/20924/1/4.pdf](http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/20924/1/4.pdf).